

Małgorzata Głowacka-Grajper, Robert Wyszyński „Rzeczywistość poradziecka” w polskiej refleksji naukowej. Wprowadzenie

- Babiński G., 1997, Pogranicze polsko-ukraińskie: etniczność, różnicowanie religijne, tożsamość, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Baluk W., Winnicki Z.J. (red.), 2008, Badania wschodnie. Polityka wewnętrzna i międzynarodowa, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Arboretum.
- Baluk W., Winnicki Z.J. (red.), 2009, Badania wschodnie. Polityka zewnętrzna i międzynarodowa, Wrocław: Oficyna Wydawnicza Arboretum.
- Bocheński J.M., 1961, On Soviet Studies, Dordrecht: Reidel. https://doi.org/10.1007/978-94-010-3266-7_1
- Bocheński J.M., 2008, Filozofia bolszewicka, Komorów: Wydawnictwo Antyk.
- Buchowski K., 1999, Polacy w niepodległym państwie litewskim 1918–1940, Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku.
- Ciesielski S., Hryciuk G., Srebrakowski A., 2003, Masowe deportacje ludności w Związku Radzieckim, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Czykwin E., 2000, Białoruska mniejszość narodowa jako grupa stygmatyzowana, Białystok: Trans Humana.
- Dzwonkowski R., Gorbaniuk O., Gorbaniuk J., 2002, Świadomość narodowa młodzieży polskiego pochodzenia z byłego ZSRR studiującej w Polsce, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Furier A., 2009, Polacy w Gruzji, Warszawa: Wydawnictwo Trio.
- Karaś H. (red.), 2001, Język polski na Kowieńszczyźnie: historia, sytuacja socjolingwistyczna, cechy językowe, teksty, Uniwersytet Warszawski, Pracownia Językoznawstwa Stosowanego Instytutu Języka Polskiego, Wydział Polonistyki; Vilniaus Universitetas, Lenkų Filologijos Katedra, Filologijos Fakultetas, Warszawa–Wilno: Elipsa.
- Karpiński J., 1985, Ustrój komunistyczny w Polsce, Londyn: Aneks.
- Konieczna J., 2005, Pomarańczowa rewolucja na Ukrainie: próba zrozumienia przyczyn, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Kuczyński A., 1993, Syberia: czterysta lat polskiej diaspory. Antologia historyczno-kulturowa, Wrocław: Ossolineum.
- de Lazari A. (red.), 2003, Polska i ruską dusza, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
- de Lazari A. (red.), 2006, Polacy i Rosjanie. Przewycięzanie uprzedzeń, Łódź: Wydawnictwo Ibidem.
- Maj P. I., 2007, Działalność Instytutu Wschodniego w Warszawie 1928–1939, Warszawa: Rytm.
- Michna E., 2004, Kwestie etniczno-narodowościowe na pograniczu Słowiańszczyzny Wschodniej i Zachodniej: ruch rusiński na Słowacji, Ukrainie i w Polsce, Kraków: Wydawnictwo PAU.

- Nikitorowicz J., 2000, Młodzież pogranicza kulturowego Białorusi, Polski, Ukrainy wobec integracji europejskiej. Tożsamość, plany życiowe, wartości, Białystok: Trans Humana.
- Nowicka E., 2000a, Polacy czy cudzoziemcy? Polacy za wschodnią granicą, współautorzy: I. Kabzińska, R. Wyszzyński, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Nowicka E. (red.), 2000b, Wielka Syberia małych narodów, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Nowicka E., Głowacka-Grajper M. (red.), 2003, Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Nowicka E., Wyszzyński R., 1996, Lamowie i sekretarze. Poziomy więzi społecznej we współczesnej Buriacji, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pawluczuk W., 1972, Światopogląd jednostki w warunkach rozpadu społeczności tradycyjnej, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Pawluczuk W., 1999, Ukraina, polityka i mistyka, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Rieger J., 2006, Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie, współautorzy: I. Masojć, K. Rutkowska, Warszawa: DiG, OBTA.
- Sadowski A., 1991, Narody wielkie i małe: Białorusini w Polsce, Kraków: Instytut Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sadowski A., 1995, Pogranicze polsko-białoruskie: tożsamość mieszkańców, Białystok.
- Smułkowa E., 1997, Wokół problemu tożsamości mieszkańców Białorusi, „Przegląd Wschodni”, t. IV, z. 3(15).
- Smułkowa E., Engelking A. (red.), 2000, Język a tożsamość na pograniczu kultur, Białystok.
- Srebrakowski A., 2000, Polacy w Litewskiej SRR 1944–1989, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Zapaśnik S., 1996, Kazachstan w cztery lata po proklamowaniu niepodległości: problemy suwerenności, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Zapaśnik S., 2006, „Walczący islam” w Azji Centralnej: problem społecznej genezy zjawiska, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Andrzej Sadowski Rosja – wyzwania i zagrożenia w zakresie konstruowania społeczeństwa pluralistycznego

- Bechter M., 1975, Internal Colonialism: The Celtic Fringe In British National Development 1536–1966, London.
- Brubaker R., 1998, Nacjonalizm inaczej. Struktura narodowa i kwestie narodowe w nowej Europie, Warszawa–Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Demidow I., Wsio o ruskim projekcie, w: <http://wciom.ru/index.php?id=269&uid=3989>. Data dostępu: 27.03.2011.
- Fukuyama F., 2011, Nie stać nas na kapitalizm, „Forum” 17/18, 26 kwietnia 2011.
- Glazer N., 1997, We Are All Multiculturalists Now, London: Harvard University Press.

- Griffin R.W., 1997, Podstawy zarządzania organizacjami, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kurcz Z., 2005, Mniejszość polska na Wileńszczyźnie, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Luhman R., Gilman S., 1980, Race and Ethnic Relations, Belmont, Kalifornia.
- Osnovy Nacionalnoj Strategii Rossiji/Narodnoje sobranije;
<http://narodsobranie.ru/kontent/natsionalnaya> – strategiya-rossii z 2 maja 2011, s. 2.
- Rosjanie nie chcą demokracji na wzór zachodni, „Przegląd”, 25 kwietnia 2011.
- Rosjanie protiv migrantom, w: <http://wciom.ru/index.php?id=269&uid=10319>. Data dostępu: 27.03.2011.
- Samowarow A., 2009, Poczemu korjożit Rossiju?, „Literaturnaja Gazieta” nr 32, 5 sierpnia 2009.
- Stalin J., 1951, Kwestia narodowa a leninizm, w: Dzieła, t. 11, Warszawa.
- Wakurow K., Kto my russkije?, w: <http://wciom.ru/index.php?id=269&uid=3989>. Data dostępu: 27.03.2011.
- Wiatr J., 1971, Polska – nowy naród, Warszawa: Wiedza Powszechna.

Wojciech Rafałowski   **Fragmentacja poradzieckich systemów partyjnych w perspektywie neoinstytucjonalnej**

- Amori Neto O., Cox G.W., 1997, Electoral Institutions, Cleavage Structures, and the Number of Parties, "American Journal of Political Science" 41, tom 1 (January), s. 149-174.
<https://doi.org/10.2307/2111712>
- Brambor T., Clark W.R., 2006. Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses, "Political Analysis" 14, s. 63-82. <https://doi.org/10.1093/pan/mpi014>
- Benoit K., 2002, The endogeneity problem in electoral studies: a critical re-examination of Duverger's mechanical effect, "Electoral Studies" 21, s. 35-46. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(00\)00033-0](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(00)00033-0)
- Conti N., 2008, On political fragmentation: stay in or stay out? The role of small parties in the Italian centre-left, "Journal of Modern Italian Studies" 13(3), s. 388-404.
<https://doi.org/10.1080/13545710802218601>
- Coleman S., 1995, Dynamics in the fragmentation of political party systems, "Quality & Quantity" 29, s. 141-155. <https://doi.org/10.1007/BF01101895>
- Coulter P.B., 1989, Measuring Inequality. A Methodological Handbook, Boulder, San Francisco, London: Westview Press.
- Duverger M., 1954, Les Partis Politiques, Paris: Libraire Armand Colin.
- Feld S.L., Grofman B., 2007, The Laakso-Taagepera Index in a Mean and Variance Framework, "Journal of Theoretical Politics" 19, tom 1, s. 101-106. <https://doi.org/10.1177/0951629807071021>
- Gërkhani K., Schram A., 2009, Clientelism and polarized voting: empirical evidence, "Public Choice" 141, s. 305-317. <https://doi.org/10.1007/s11127-009-9453-8>

Grabowska M., 2004, Podział postkomunistyczny. Społeczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Grdesic I., 1991, Wybory w Chorwacji. Polityczne konsekwencje ordynacji wyborczej, w: J. Raciborski (red.), Wybory i narodziny demokracji w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, Warszawa: Agencja Scholar na zlecenie Instytutu Socjologii UW, s. 82-96.

Geys B., Heyndels B., 2006, Disentangling the effects of political fragmentation on voter turnout: the Flemish municipal elections, "Economics & Politics" 18, s. 367-387. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0343.2006.00174.x>

Grzymała-Busse A.M., 2002, Redeeming the Communist Past. The regeneration of Communist parties in East Central Europe, Cambridge: Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/CBO9780511613388>

Haggard S., Kaufman R.R., 1995, The political economy of democratic transitions, Princeton, NJ: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691188010>

Johnson J., 2001, Path Contingency in Postcommunist Transformations, "Comparative Politics" 33, tom 3 (April), s. 253-274. <https://doi.org/10.2307/422403>

Kaufman R.R., Stallings B., 1989, The political economy of Latin American populism, w: R. Dornbusch, S. Edwards (red.), The macroeconomics of populism, Cambridge, MA: MIT Press.

Key V.O. Jr., 1942, Politics, Parties and Pressure groups, New York: T.Y. Crowell Company.

Kitschelt H., Mansfeldova Z., Markowski R., Tóka G., 1999, Post-communist party systems. Competition. representation and interparty cooperation, Cambridge: Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/CBO9781139175173>

Kostadinova T., 2002, Do mixed electoral systems matter? A crossnational analysis of their effects in Eastern Europe, "Electoral Studies" 21, s. 23-34. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(00\)00032-9](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(00)00032-9)

Laakso M., Taagepera R., 1979, Effective Number of Parties: A Measure with Applications to West Europe, "Comparative Political Studies" 12 (April), s. 3-27.

<https://doi.org/10.1177/001041407901200101>

Lijphart A., 1990, The Political Consequences of Electoral Laws, 1945-85, "The American Political Science Review" 84, tom 2, s. 481-496. <https://doi.org/10.2307/1963530>

Linz J.J., 1994, Presidential or parliamentary democracy: does it make a difference?, w: J.J. Linz, A. Valenzuela (red.), The failure of presidential democracy, Baltimore, Johns Hopkins University Press, s. 3-87.

Linz J., Stepan A., 1996, Problems of democratic Transition and Consolidation, Baltimore-London: The John Hopkins University Press.

Lipset S.M., Rokkan S., 1967, Party Systems and Voter Alignment: Cross-National Perspectives, New York: Free Press.

Ordeshook P.C., Shvetsova O.V., 1994, Ethnic Heterogeneity, District Magnitude, and the Number of Parties, "American Journal of Political Science" 38, tom 1 (February), s. 100-123.

<https://doi.org/10.2307/2111337>

- Madrid R.L., 2005, Indigenous voters and party system fragmentation in Latin America, "Electoral Studies" 24, s. 689-707. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2005.02.005>
- Miller A.H, Reisinger W.M., Hesli V.L., 1996, Understanding Political Change in Post-Soviet Societies: A Further Commentary on Finifter and Mickiewicz, "American Political Science Review" 90, tom 1, s. 153-166. <https://doi.org/10.2307/2082804>
- Moser R.G., 1995, The impact of the Electoral System on Post-Communist Party Development: the Case of the 1993 Russian Parliamentary Elections, "Electoral Studies" 14 tom 4, s. 377-398. [https://doi.org/10.1016/0261-3794\(95\)00001-1](https://doi.org/10.1016/0261-3794(95)00001-1)
- 64 Część I. Konstruowanie rzeczywistości poradzieckiej: państwo a społeczeństwo Moser R.G., 1999, Electoral Systems and the Number of Parties in Postcommunist States, "World Politics" 51, tom 3 (April), s. 359-384. <https://doi.org/10.1017/S0043887100009114>
- Raciborski J., 1993, Whether and How to Vote? Confused Voters, w: J.J. Wiatr (red.), The Politics of Democratic Transformation: Poland after 1989, Warszawa: Scholar Agency.
- Rose R., 2009, Understanding post-communist transformation, New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203884935>
- Sartori G., 1976, Parties and party systems: a framework for analysis, vol. 1. Cambridge-London-New York-Melbourne: Cambridge University Press.
- Schumpeter J.A., 1995, Kapitalizm, socjalizm, demokracja, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Solt F., 2009, Standardizing the World Income Inequality Database, "Social Science Quarterly" 90, tom 2, s. 231-242. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6237.2009.00614.x>
- Sokół W., 2007, Geneza i ewolucja systemów wyborczych w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Sokół W., 2008, Systemy partyjne, w: W. Sokół, M. Żmigrodzki (red.), Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 108-127.
- Taagepera R., 1997, Effective Number of Parties for Incomplete Data, "Electoral Studies" 16, tom 2, s. 145-151. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(97\)00003-6](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(97)00003-6)
- Taagepera R., 1999, Supplementing the effective number of parties, "Electoral Studies" 18, s. 497-504. [https://doi.org/10.1016/S0261-3794\(99\)00020-7](https://doi.org/10.1016/S0261-3794(99)00020-7)
- Taagepera R., Shugart M.S., 1989, Seats and votes. The effects and determinants of electoral systems, New Haven and London: Yale University Press.
- Wiatr J.J., 2006. Europa pokomunistyczna. Przemiany państw i społeczeństw po 1989 roku, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Victoria Dunaeva „Prosty sowiecki człowiek” a „człowiek radziecki”: analiza porównawcza badań rosyjskich i polskich socjologów

Dubin B., 2008, Granicy socjologii kultury w sowremennoi Rossii, „Biuletyn obszestwennogo mnenia” nr 5, Moskwa: Lewada-Centrum.

- Dubin B., 2009, O kolektywnej identyfikacji w siegodniasznej Rossii, w: Puti Rosji. Sowremennoe intellektualnoe prostranstwo, Moskwa.
- Jadow W., 1994, Socialnaja identyfikacja w krizisnom obszestwie, „Sociologiczeskij żurnal”, nr 1.
- Kostiuk K., 1999, Archaika i modernizm w rossijskoi kulturze, „Sociologiczeskij żurnal”, nr 3–4.
- Kurczab-Redlich K., 2008, Pandrioszka, Poznań.
- Lewada J. (red.), 1993, Prostoi sowieckij czelowiek, Moskwa.
- Lewada J., 2000a, Od mnenii k ponimaniu, Moskwa.
- Lewada J., 2000b, Indikatory i paradigmaty kultury w obszestwennom mnenii, w: Od mnenii k ponimaniu, Moskwa.
- Sogomonov A., 1998, Socjologia kultury: teoreticheski aspekt, w: W. Jadow (red.), Sociologia w Rosii, Moskwa: RAN.
- Sztudzien L., 1999, Krizis soznania kak fenomen kultury, Nowosybirsk.
- Tarnavskiy V., 2007, Dzieci swoich czasów. Ruchy młodzieżowe w Rosji a zmiany kulturowe po upadku ZSRR, Warszawa.
- Tischner J., 1993, Nieszczęsny dar wolności, Kraków.
- Zinowiew A., 1984, Homo sovieticus, Londyn: Polonia.

Monika Wójcik-Żołądek Między Rosją a Europą – społeczno-kulturowe poczucie odmienności mieszkańców obwodu kaliningradzkiego

- Appadurai A., 2005, Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji, Kraków: Universitas.
- Charbonier G., 2000, Rozmowy z Claude Levi-Straussem, Warszawa: Czytelnik.
- De Lazari A., 2005, Zaklęty, zaczarowany kraj, w: A. Afanasjew, Groźna Rosja, Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Diec J., 1998, Problem identyfikacji rodzimej kultury w rosyjskich koncepcjach socjologicznych dziewiętnastego stulecia, w: A. Raźny, D. Piwowarska (red.), Słowianie Wschodni. Duchowość. Mentalność. Kultura, Kraków: Wydawnictwo Bohdan Grell i Córka.
- Dogońska J., 1997, Cywilizacyjna tożsamość Rosji, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Geertz C., 2005, Wiedza lokalna. Dalsze eseje z zakresu antropologii interpretatywnej, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Furier A., 2003, Dekada Jelcyna: uwarunkowania rosyjskich przemian społecznych i politycznych 1991–2000, Szczecin: Uniwersytet Szczeciński.
- Giddens A., 2001, Nowoczesność i tożsamość. „Ja” i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Jarymowicz M., 1992, Tożsamość jako efekt rozpoznawania siebie wśród swoich i obcych, w: P. Boski, M. Jarymowicz, H. Malewska-Peyre, Tożsamość a odmiennność kulturowa, Warszawa: Wydawnictwo IP PAN.

Karpienko A., 2006, Regionalization and Identity: Subjectivity of Kaliningrad, „UNISCI Discussion Papers”, Madryt: Universidad Complutense de Madrid.

Kossert A., 2009, Prusy Wschodnie. Historia i mit, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Kostjaszow J.W. (red.), 2000, Przesiedleńcy opowiadają. Pierwsze lata obwodu kaliningradzkiego we wspomnieniach i dokumentach, Olsztyn: OBN.

Kostjaszow Jurij W., Matties E., 2003, Изгнание прусского духа. Запрещённое воспоминание, Izgnanije pruskowo ducha. Zaprieszczionnoje wspomnianije, Kaliningrad: Wydawnictwo Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu im. Immanuela Kanta.

Lévi-Strauss C., 2001, Myśl nieoswojona, Warszawa: Wydawnictwo KR.

Łotocki Ł., 2008, Między swojskością a obcością? Imigranci z Armenii w Polsce, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Aspra.

Nowicka E., 1990, Swojskość i obcość jako kategorie socjologicznej analizy, w: E. Nowicka (red.), Swoi i obcy, Warszawa: Wydawnictwo IS UW.

Nowicka E., 1991, Wprowadzenie. Inny jako obcy, w: E. Nowicka (red.), Religia a obcość, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Nowicka E., 2010, Migracje powrotne: powrót do domu czy nowa migracja?, w: H. Grzymała-Moszczyńska (red.), Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Nowicka E., Majewska M., 1993, Obcy u siebie. Luteranie warszawscy, Warszawa: Oficyna Wydawnicza.

„Obwód kaliningradzki. Przegląd faktów, wydarzeń, opinii” 2006, nr 7, lipiec 2006;
http://www.obn.olsztyn.pl/obwod/pobieranie/OK07_06view.pdf. Data dostępu: 25.09.2011.

Ossowski S., 1984, O ojczyźnie i narodzie, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Park R., 1928, Human migration and marginal Man, „The American Journal of Sociology”, nr 33, s. 881–893. <https://doi.org/10.1086/214592>

Sakson A., 2011, Od Kłajpedy do Olsztyna. Współcześni mieszkańcy Prus Wschodnich: Kraj Kłajpedzki, obwód kaliningradzki, Warmia i Mazury, Poznań: Instytut Zachodni.

Sapir E., 1978, Język, w: E. Sapir, Kultura, język, osobowość, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Schütz A., 2008, O wielości światów: szkice z socjologii fenomenologicznej, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Simmel G., 1975, Socjologia, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Socjalnyj atlas rosyjskich regionow, Portrety regionow – kaliningradzkaja obłast',
<http://www.socpol.ru/> Data dostępu: 25.09.2011.

Szacka B., 2006, *Czas przeszły, pamięć, mit*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Szwed R., 2003, *Tożsamość a obcość kulturowa*, Lublin: Wydawnictwo KUL.

Wojakowski D., 2007, *Swojskość i obcość w zmieniającej się Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.

Znaniński F., 1990, *Studia nad antagonizmem do obcych*, w: F. Znaniński, *Współczesne narody*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Anna Engelking   Antropolog wśród kołchoźników, czyli wokół współczesnej pańszczyzny. Casus białoruski

Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.

Chałasiński J., 1938, *Młode pokolenie chłopów. Procesy i zagadnienia kształtowania się warstwy chłopskiej w Polsce*, t. 1, *Społeczne podłoże ruchów młodzieży wiejskiej w Polsce*, Warszawa: Państwowy Instytut Kultury Wsi.

Federowski M., 1903, *Lud białoruski na Rusi Litewskiej. Materiały do etnografii słowiańskiej zgromadzone w latach 1877–1894*, t. 3. *Baśnie, przypowieści i podania ludu z okolic Wołkowyska, Słonima, Lidy, Nowogródka i Sokółki*, Kraków: Komisja Antropologiczna Akademii Umiejętności.

Halbwachs M., 2008, *Społeczne ramy pamięci*, tłum. i wstęp M. Król, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Obrębski J., 2007a, *Polesie archaiczne*, w: tegoż, *Polesie. Studia etnosocjologiczne*, t. 1, oprac. A. Engelking, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 33–185.

Obrębski J., 2007b, *Dzisiejsi ludzie Polesia*, w: tegoż, *Polesie. Studia etnosocjologiczne*, t. 1, oprac. A. Engelking, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 276–318.

Obrębski J., 2007c, *Dyskusja po referacie Józefa Obrębskiego „Dzisiejsi ludzie Polesia”*, w: tegoż, *Polesie. Studia etnosocjologiczne*, t. 1, oprac. A. Engelking, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 319–334.

Obrębski J., 2007d, *Dzisiejsza wieś poleska*, w: tegoż, *Polesie. Studia etnosocjologiczne*, t. 1, oprac. A. Engelking, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 448–549.

Ruchniewicz M., 2010, *Wieś zachodniobiałoruska 1944–1953. Wybrane aspekty*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Sarokin A.M., 2005, *Recha epochi krajnasciaŭ. Biełaruskaja wioska: Ad Dakreta da Kodeksa ab ziarni (1917–1990-ja hady)*, Minsk: WTAA „Prawa i Ekanomika”.

Taylor C., 1995, *Źródła współczesnej tożsamości*, w: *Tożsamość w czasach zmiany. Rozmowy w Castel Gandolfo*, oprac. K. Michalski, Kraków: Znak, s. 9–21.

Zuzanna Bogumił   Historia tragiczna i heroiczna – Rosja wobec swojej XX-wiecznej represyjnej przeszłości na przykładzie Republiki Komi

Applebaum A., 2005, *Gułag*, Warszawa: Świat Książki.

Assmann J., 2008, Pamięć kulturowa: Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Azarow O., 2000, Istorija odnowo łagierja, w: M. Rogaczew (red.), Martyrolog „Pokajanije”, t. 3., Syktywkar: Kirowskaja oblastnaja tipografija, s. 374–448.

Barner-Barry C., 1999, Nation Building and the Russian Federation, w: Betty Glad, Eric Shiraev (red.), The Russian Transformation; Political, Sociological and Psychological Aspects, New York: St. Martin's Press, s. 95–108.

Bogumił Z., 2009, Miejsca pamięci Gułagu – historia represji sowieckich w muzealnych interpretacjach, w: P. Chruścielski, M. Owsiniński (red.), Konferencja „Od Westerplatte do Norymbergi – druga wojna światowa we współczesnej historiografii, muzealnictwie i edukacji” w Muzeum Stutthof (2–5 września 2009 r.), Sztutowo: Muzeum Stutthof, s. 298–310.

Bogumil Z., 2010a, KResty i kamni: soloweckije simwoly w konstruirowanii pamiaty o Gulage, „Neprikosnovennoj Zapas”, nr 3(71), s. 1–19.

Bogumił Z., 2010b, Konflikty pamięci? – o interpretacjach historii Gułagu, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 4.

Cristea G., Radu-Bucurenci S., 2008, Raising the Cross, Exorcising Romania's Communist Past In Museums, Memorials and Monuments, w: O. Sarkisova, P. Apor (red.), Past for the Eyes, East Zuzanna Bogumił Historia tragiczna i heroiczna... 133

European Representations of Communism in Cinema and Museums after 1989, Budapest–New York: CEU Press.

Etkind A., 2004, Wremia sabirat kamni. Postrewoljucionnaja kultura političeskoj skorbi w sowremennoj Rossiji, „Ab Imperio”, nr 2.

Gieciem M.W., 2004, Workuta – gorod na ugle, gorod w Arktikie, Syktywkar: OAO Komi riespublikańskaja tipografija.

Grzybowski S., 1997, O potrzebie fałszywej tradycji, w: J. Baradziej, J. Goćkowski (red.), Rozważania o tradycji i ethosie, Kraków: Wydawnictwo Baran i Suszczyński.

Gudkow L., 2005, „Pamiat” o wojnie i massowaja idienticnost rossijan, w: I. Kalinin (red.), Pamiat o wojnie 60 let spustia, Rossija, Giermanija, Ewropa, Moskwa: Nowoje Literaturnoje Obozrienije.

Leoig A., 1998, „Trieugolnik stradaniij” Ernsta Nieizwiestnowo: Magadan, Workuta, Jekaterinburg, w: A.M. Birjukow (red.), Kolyma. Dalstroj. Gulag. Skorb i sudby, Matierijaly nauczno-practiczeskoj konferenciji, Magadan: Siewiernyj mieždunarodnyj uniwersitet.

Lotman Y., 1990, Universe of the mind: A Semiotic Theory of Culture, London–New York: I.B. Taurus & Co Ltd Publishers.

Lübbe H., 1991, Muzealizacja. O powiązaniu naszej terażniejszości z przeszłością, w: M. Gołaszewska (red.), Estetyka w świecie, t. 3, Kraków.

Łotman J., 1999, Kultura i eksplozja, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

Kolbuszewski J., 1995, Cmentarz jako tekst kultury, w: Sztuka Cmentarna: dokumenty, Wrocław.

Małofiejewskaja L.N., 2004, Gorod na Balszoj Intie, Syktywkar: OAO „Komi riespublikańskaja tipografija”.

- Morozow N.A., 1997, Gulag w Komi kraje 1929–1956, Syktywkar: Syktywkarskij Universitet. Morukow M., 2006, Prawda GULAGa iz kruga pierzowo, Moskwa: Algoritm.
- Mosse G.L., 1990, Fallen Soldiers, Reshaping the Memory of the World Wars, New York–Oxford: Oxford University Press.
- Noushi M., 2006, „Une tragédie inexcusable”? Francuskie obrachunki z historią, „Borussia”, nr 37.
- Oexle O.G., 2006, Pamięć i zapomnienie, „Borussia”, nr 37.
- Rogaczow M., 2002, Syktywkar i političeskije riepiesiji 20–50-ch godow XX wieka. Putiewoditel, Syktywkar: Syktywkarskaja obszczestwiennaja organizacija „Memorial”.
- Rogaczow M., 2004, Vvedene w: Zielienskaja Jewgenija, Lagiernoje proszloje Komi kraja (1929–1955 gg.) w sudbach i wospominanijach sowriemiennikow, Uchta: KOŁUP „Kirowskaja oblastnaja tipografija”.
- Skoczylas J., Żyromski M., 2005, Symbolika kamienia jako element procesu legitymizacji władzy w cywilizacji europejskiej, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Smolina A., 2001, Kotlaslag w: W. Titow (red.), Kotlas oczioriki istorii, Kotłas.
- Wawrzyniak J., 2009, ZBoWiD i pamięć drugiej wojny światowej 1949–1969, Warszawa: Wydawnictwo Trio.

Anna Wylegała   Bohaterowie czy kolaboranci? Pamięć o UPA na Ukrainie Zachodniej

- Assmann J., 2008, Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, tłum. A. Kryczyńska-Pham, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. Lowenthal D., 1985, The Past is a Foreign Country, Cambridge: Cambridge University Press.
- Marples D.R., 2008, Heroes and Villains. Creating National History in Contemporary Ukraine, Budapest–New York: Central European Press.
- Popson N., 2001, The Ukrainian History Textbook: Introducing Children to the „Ukrainian Nation”, „Nationality Papers”, Vol. 29, No. 2. <https://doi.org/10.1080/00905990120053764>
- Rasewycz W., 2009, Polityka pamjati i podołannia miżnacjonalnych stereotypiw w suczasnij Ukraini, w: L. Zaskilniak (red.), Istoryczni mify i stereotypy ta miżnacjonalni widnosyny w suczasnij Ukraini, Lwiv: Instytut Ukrajinoznawstwa im. I. Krypjakewycza NAN Ukrainy.
- Stryjek T., 2007, Jakiej przeszłości potrzebuje przyszłość? Interpretacje dziejów narodowych w historiografii i debacie publicznej na Ukrainie 1991–2004, Warszawa: ISP PAN i Oficyna Wydawnicza Rytm.
- Szacka B., 2001, Pamięć społeczna a identyfikacja narodowa, w: A. Jasińska-Kania (red.), Trudne sąsiedztwa. Z socjologii konfliktów narodowościowych, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wilson A., 1998, National history and national identity in Ukraine and Belarus. In Nation-building in the Post-Soviet Borderlands, Smith, Graham et alia (ed.), Cambridge: Cambridge University Press.

Zaszkilniak L., 2009, Istorija „swoja” i istorija „czuża”, „Krytyka”, nr 9–10 (143–144), Kyjiw.

Włodzimierz Pawluczuk W poszukiwaniu tożsamości. Kształtowanie się idei narodowej Białorusinów

Engelking A., 1999, „Kołchoz mus być, czyli przyczynek do portretu Polaka-kołchoźnika. Uwagi etnografa na podstawie badań we wsiach Grodzieńszczyzny, „Pogranicze” t. VIII, Białystok, s. 208.

Engelking A., 2009, Wokół białoruskiej tutejszości. Pytania stare i nowe, „Studia Białorutenistyczne”, 3, s. 58.

Furs W., 2007, Białoruskij projekt „sowremiennosti?”, w: Jewropiejskaja pierspiektiwa Biełorusi. Intielektualnyje modieli, Wilno: JeGU, s. 55.

Jaskiewicz J., 2003, Osnovy ideologii białoruskiego gosudarstwa: mirowozrenczeskije cennosti i strategiczeskije priorityty. Uczebno-mietodołogiczekoje posobije, Minsk.

Jaskiewicz J., 2004, Spiecifika tradicij białoruskoj kultury i nacjinalnaja idieja (Specyfika tradycji białoruskiej kultury i idea narodowa), w: G. Wasilewicz, J. Jackiewicz (red.), Osnovy ideologii białoruskiego gosudarstwa, Minsk.

Łastouski W., 1910, Karotkaja historyja Biełarusi, Wilnia: Drukarnia Marcina Kuchty.

Michaluk D., 2010, Białoruska Republika Ludowa 1918–1920, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Minienkow G., 2007, Jewropiejskaja idientycznost’ kak horyzont białoruskiego woobraženija, w: Jewropiejskaja pierspiektiwa Biełorusi. Intielektualnyje modieli, Wilnia: JeGU, s. 93.

Moroz M., 2001, „Krynica”. Ideologia i przywódcy białoruskiego katolicyzmu, Białystok: Białoruskie Towarzystwo Historyczne.

Mróz M. 2003, Katolicyzm na pograniczu. Kościół katolicki wobec kwestii ukraińskiej i białoruskiej w Polsce w latach 1918–1925, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Nowicka E., 2000, Polacy czy cudzoziemcy. Polacy za wschodnią granicą, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Riabczuk M., 2004, Zapadniki poniewole: paradoksy ukrainskiego natywizmu, „Pierekriostki”, N. 1–2.

Szybieka Z., 2002, Historia Białorusi 1795–2000, tł. Hubert Łaskiewicz, Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej.

Sahanowicz H., 2002, Historia Białorusi do końca XVIII wieku, tł. Hubert Łaskiewicz, Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej.

Titarenko. Ł., 2006, Nacjonalnaja idientycznost’ i socjokulturnyje cennosti nasielenija w sowremiennom białoruskom obszczestwie, Minsk: RIWSZ.

Usmanowa A., 2007, Wostocznaja Jewropoa kak nowyj podczynionnyj subiekt, w: Jewropiejskaja pierspiektiwa Biełorusi, Wilno.

Wasilewicz G., Jackiewicz J. (red.), 2004, Osnovy ideologii białoruskiego gosudarstwa, Minsk.

Agnieszka Halemba   Objawienia Matki Bożej na ukraińskim Zakarpaciu a przemiany życia religijnego w czasach radzieckich

Bax M., 1995, *Medjugorje: Religion, Politics, and Violence in Rural Bosnia*, Amsterdam: Free University Press.

Blackbourn D., 1994, *Apparitions of the Virgin Mary in Nineteenth-century Germany*, New York: Alfred A. Knopf.

Bociurkiv B., 2005, *Ukrainska Greko-Katolicka Cerkwa I radians'ka derzava (1939–1950)*, Lviv: Ukrainskii Katolickii Universitet.

Bromley D.G., Bobbitt R.S., 2011, *Visions of the Virgin Mary: The Organizational Development of Marian Apparitional Movements*, „Nova Religio: The Journal of Alternative & Emergent Religion” 14, no. 3, s. 5–41. <https://doi.org/10.1525/nr.2011.14.3.5>

Czachowski H., 2003, *Cuda, wizjonerzy, pielgrzymi. Studium religijności mirakularnej końca XX wieku w Polsce*, Warszawa: Oficyna Naukowa.

Darden K., 2008, *Resisting Occupation: Lessons from a Natural Experiment in Carpathian Ukraine*, working paper, <http://keithdarden.files.wordpress.com/2009/11/darden-natural-experiment.pdf>. Data dostępu: 28.10.2011.

Dragadze T., 1993, *The domestication of religion under Soviet communism*, w: C. Hann (ed.), *Socialism: ideals, ideologies and local practices*, London–New York: Routledge.

Fenich V., 2004, *Etnonatsional' na identichnist' greko-katolikiv Mukachivvskoi eparkhii, „Carphatica”*, n. 31, s. 38–62.

Halemba A., 2011, *National, transnational or cosmopolitan heroine? Virgin Mary's apparitions in contemporary Europe*, „Ethnic and Racial Studies”, vol. 34/3, s. 454–470. <https://doi.org/10.1080/01419870.2011.535548>

Istoriya... 2006, *Istoriya Poyavi Presvyatoi Rodini u Dzhubliku na Zakarpatti*, L'viv: Strim.

Jelenski V., 2003, *Náboženstvo, cirkev a štát na Ukrajine*, w: S. Jozefčíaková (ed.), *Štát a cirkev v postsocialistickej Európe*, Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví.

Naumescu V., 2009, *Continuities and Ruptures of a Religious Tradition: Making 'Orthodoxy' in the Ukrainian Greek Catholic Church*, w: V. Naumescu, S. Mahieu (ed.), *Churches in-between: Greek Catholic churches in postsocialist Europe*, Berlin: Lit Verlag.

Naumescu V., 2008, *Modes of Religiosity in Eastern Christianity: Religious Processes and Social Change in Ukraine*, Berlin: Lit Verlag.

Nowak J., 2008, *Collective Memory and Religious Transmission: A Greek Catholic Example in Western Ukraine*, w: V. Naumescu, S. Mahieu (ed.), *Churches in-between: Greek Catholic churches in postsocialist Europe*, Berlin: Lit Verlag.

Pekar A., 1997, *Narisi istorii tserkvi Zakarpattya, t. I*, Rome–Lviv: Missioner.

Perry N., Echeverria L., 1998, *Under the Heel of Mary*, London–New York: Routledge.

Pusztai B., Pilipko E., 2008, 'Religion in Motion': Routes of Identification among Hungarian Greek Catholics in Subcarpathia, w: V. Naumescu, S. Mahieu, Churches in-between: Greek Catholic churches in postsocialist Europe, Berlin: Lit Verlag.

Shlikta N., 2004, 'Church within the church' as a mode of the survival of West Ukrainian religious community under Soviet rule, „University of Sussex Journal of Contemporary History”, 7.

Slezkine Y., 1999, The USSR as a Communal Apartment, or How a Socialist State Promoted Ethnic Particularism, w: S. Fitzpatrick (ed.), Stalinism: new directions, London–New York: Routledge, s. 313–347.

Sticker G. (ed.), 1995, Russkaya Pravoslavnaya Tserkov v sovetskoe vremya (1917–1991). Materialy i dokumenty po istorii otnoshenii mezhdru gosudarstvom a tserkoviu, Moscow: Propilen available at http://krotov.info/acts/20/1920/shtric_02.htm.

Nedim Useinov   Tatarzy krymscy: od suwerenności państwa do walki o zachowanie tożsamości narodu w XVIII–XXI wieku

Opracowania i dokumenty

Allworth E., 1988, Tatars of the Crimea: their struggle for survival, Original studies from North America, unofficial and official documents from Czarist and Soviet sources, Durham NC.

Bekirowa G., 2001, Dopowid' kryms'kogo CIK i SNK pro reemigraciju kryms'kich tatar z Bolgarii i Rumuniji, „Kryms'ki Studiji”, Symferopol.

Broszewan W., Tyglijanc P., 1994, Izgnanije i wozwraszczenije, Symferopol.

Chazbijewicz S., 2001, Awdet czyli powrót. Walka polityczna Tatarów krymskich o zachowanie tożsamości narodowej i niepodległość państwa po II wojnie światowej, Olsztyn.

Dieportacija krymskich tatar 18 maja 1944 goda. Kak eto było (wospominanija dieportirowannyh), 2008, Symferopol.

Dnistriańskij M.S., 2008, Etnogeografia Ukrainy, Pytoma waha etnicznych ukajintsiw ta etnonatsionalnych menszyn w administratywnych odynytsiach wyszczoho ta serednjoho riwnia za perepysom 2001 roku, Lwiw.

Fisher A., 1978, The Crimean Tatars, „Studies of Nationalities in the USSR Series”, Kalifornia.

Fisher A., 1972, The Russian Annexation of the Crimea 1772–1783, Cambridge.

Geraj-Sułtan H., 2008, Rozowyj kust chanow, ili istorija Kryma, pieriewod pieriełożenija A. Ilmi (1909), pojasnienija K. Useinov (2004), Symferopol.

Itogi pierwych 10 let. Pierwaja sessija II Kurułtaja krymskotatarskogo naroda (26–30 ijunia 1991 g.), 2001, Goworit Mustafa Dżemilew. Dokłady na sessijach i konferencijach Kurułtaja krymskotatarskogo naroda 1991–2001, Symferopol.

Kadžametowa S., 2005, Qirimtatar chałky Milli tasilin in wazijety, Informatsionno-analiticzeskij portal „Krymskije tatory” (archiw, dekabr' 2005 goda, nr. 5), www.qirimtatar.org.

Kirimal E., 2006, Narodowa wojna Tatarów krymskich, Gdańsk.

- Kirimli H., 2010 [1996], *Kirim tatarlarında milli kimlik ve milli hareketler (1905–1916)*, Ankara.
- Kolankowski B.L., 1918, *Dzieje Chanatu Krymskiego w XV i XVI w.*, „Sprawozdania z czynności posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie”, nr 5.
- Krymskije tatory: kampanija graždanskogo protiesta protiv diskriminacii korennoho naroda Kryma (1998–2000), 2000, Symferopol.
- Otto Pohl J., 1999, *Ethnic Cleansing in the USSR 1937–1949*, London.
- Izmirli I., 2008, *Autonomy or Integration? The Dynamics and Security Implications of Crimean Tatar Return in Post-Soviet Ukraine*, Ph.D. Dissertation, The Institute for Conflict Analysis and Resolution, Arlington, VA.
- Özcan K., 2002, *Vatana dönüş: Kırım Türklerinin sürgünü ve Milli Mücadele Hareketi 1944–1991*, Istanbul.
- Nedim Useinov *Tatarzy krymscy: od suwerenności państwa... 203*
- Podhorodecki L., 1987, *Chanat Krymski i jego stosunki z Polską w XV–XVIII w.*, Warszawa.
- Sejdamet Dż., 1990 [1930], *Krym. Przeszość, terażniejszość i dążenia niepodległościowe Tatarów krymskich*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Wschodniego; wyd. II: Gdańsk: Wydawnictwo kwartalnika „Życie muzulmańskie”.
- Serczyk W., 2009, *Historia Ukrainy*, Wrocław.
- Sołowiow S., 1961, *Istoria Rossii s driewniejszych wriemion*, Moskwa, t. IV.
- Szewel O., 2001, *Kryms’ki tatory ta ukrajins’ka derżawa. Pytania polityki, prawozastosuwannia ta znaczenia retoryki*, „Kryms’ki Studiji”, nr 1 (7), Symferopol.
- Tunmann?, 1991, *Krymskoje chanstwo*, tłum. N.L. Ernst, S.L. Bielawska, Symferopol.
- Wozgrin W.E., 1992, *Istoriczeskije sud’by krymskich tatar*, Moskwa.
- Wywiad z Mustafą Dżemilewem, przewodniczącym Medżlisu Narodu Krymskotatarskiego, 22 lutego 2011 r. (wywiad w postaci nagrania audio na nośniku cyfrowym w posiadaniu autora).
- Zarubin W., *Golod 1921–1923 gg. w Krymu (po swodkam CzK GPU)*, „Krymskoje Echo. Informatsionno-analiticzeskaja gazieta”, www.kr-eho.info.
- Zarubin W., Zarubin A., 1991, *Golod w Krymu (1921–1923 gody)*, *Problemy istorii Kryma, Tezisy dokladow naucznoj konferentsii (23–28 sentyabria)*, Symferopol.

Źródła publikowane w internecie

Abdulganiyev K., 2002, *Institutional Development of the Crimean Tatar National Movement* (The paper presented at the annual meeting of the Association for the Study of Nationalities, at a session titled „Building the Crimean Tatar Nation”, Columbia University, New York, 12 April 2002), International Committee for Crimea, www.iccrimea.org.

Czyselnis’t’ nasełennia na 1 serpnia 2001 roku ta serednia za siczeń–łypeń 2011 roku (Postijne nasełennia), Hołowne Uprawlinnia Statystyky w Awtonomnij Respublitsi Krym, www.sf.ukrstat.gov.ua/ukodem2.htm#_post.

Raspriedielenije nasielenija po nacionalnosti i rodnomu jazyku, www.ukrcensus.gov.ua.

Wyniki głosowania podczas wyborów prezydenta Ukrainy w 2010 roku,
www.cvk.gov.ua/pls/vp2010/WP0011.

Łukasz Smyrski „Tradycja wynaleziona” w dyskursie etnicznym i postkolonialnym na Syberii

Ałtaj. Kosmos. Mikrokosmos..., 1993, Ałtaj. Kosmos. Mikrokosmos, I międzynarodowa konferencja. Tezisy dokładow, red. A. Iwanow, Barnauf.

Anderson B., 1997, Wspólnoty wyobrażone, Kraków.

Anderson D.G., 1998, Living in a subterranean landscape: identity politics in post-Soviet Khakassia, w: S. Brigader, F. Pine (ed.), Surviving post-socialism. Local strategies and regional responses in eastern Europe and the former Soviet Union, London, s. 52–65.

Anżiganowa L.W., 1997, Ewolucija mirowozzrenija chakasow: k postanowke problem, w: Ju.W. Polkow (red.), Etnosocial’nyje processy w Sibiri. Genaticzeskij sbornik, Nowosibirsk. Appadurai A., 2005, Nowoczesność bez granic. Kulturowe wymiary globalizacji, Kraków.

Bajdoszewa A., 1995, Filosofija Tun Pajrama, „Hakasija”, nr 94 (17.06.1995), s. 3.

Biedjurow B., 1990, Słowo ob Ałtaje, Gorno-Ałtajsk.

Cankow I., 1995, Kosmos – wnutri nas. Obraszczeniye k naseleniju Chakasii, „Abakan”, nr 75–76 (505–506), 23.05.1995, s. 5. <https://doi.org/10.1093/bja/75.4.505-a>

Gandhi L., 2008, Teoria postkolonialna. Wprowadzenie krytyczne, Poznań.

Gumilow L., 1972, Dzieje dawnych Turków, Warszawa.

Halemba A., 1996, Kto jest Ałtajczykiem? O tożsamości narodowej rdzennych mieszkańców Republiki Ałtaj, „Etnografia Polska”, t. XL, z. 1–2, s. 277–306.

Halemba A., 2000a, Świadomość narodowa współczesnych Ałtajczyków, w: E. Nowicka (red.), Wielka Syberia małych narodów, Kraków, s. 99–116.

Halemba A., 2000b, W co najlepiej wierzyć? Religia jako czynniki „odrodzenia narodowego” Ałtajczyków, w: E. Nowicka (red.), Wielka Syberia małych narodów, Kraków, s. 117–146.

Hastrup K., 1997, Przedstawianie przeszłości. Uwagi na temat mitu i historii, „Konteksty”, nr 1–2, s. 22–27.

Hobsbawm E.J., 2008, Wprowadzenie. Wynajdywanie tradycji, w: E. Hobsbawm, T. Ranger (red.), Tradycja wynaleziona, Kraków, s. 9–23.

Konstitucija..., 1997, Konstitucija Rossijskoj Federacii, Moskwa.

Kozłow W.I., 1995, Problematika etnicznosti, „Etnograficzeskoje Obozrenije”, nr 4, s. 39–54.

Kriażkow W.A., 1997, Prawa koriennych małoczislennych narodow Rossii (podchody i regulirowanije), w: N.I. Nowikowa, A.G. Osipow (red.), Homo Juridicus. Materiały konferencji po juridycznej antropologii, Moskwa.

Lowenthal D., 1985, The Past is a Foreign Country, Cambridge.

Nowicka E., Smyrski Ł., Trzciński P., 2000, Wprowadzenie. Odrodzenie czy narodziny?, w: E. Nowicka (red.), Wielka Syberia małych narodów, Kraków, s. 7–20.

Ortonułow I., Adarow A., Bedjurow B., 1993, Koncepcija gerba Respubliki Ałtaj, „Zwiazda Ałtaja”, 9.07.1993.

Smyrski Ł., 2008, Ajdyn znaczy księżyc. Narody południowej Syberii, Warszawa.

Sokołowa Z.P., Nowikowa N.I., Ssorin-Czajkow, 1995, Etnografy piszut zakon: kontekst i problemy, „Etnograficzeskoje Obozrenije”, nr 1, s. 74–79.

Spisok..., 1995, Spisok korennych narodow sewiera, „Etnograficzeskoje Obozrenije”, nr 1, s. 86–87.

Tizskow W.A., 1994, Nacional’nosti i nacjonalizm w postsowieckim prostranstwie, w: W.A. Tizskow (red.), Etniczność i własć w polietnicznych gosudarstwach, Moskwa.

1997, Oczerki teorii i politiki etniczności w Rossii, Moskwa.

Wielka Syberia..., 2000, E. Nowicka (red.), Wielka Syberia małych narodów, Kraków.

Zajączkowski W., 1994, Decentralizacja Rosji – główne tendencje, w: W. Zajączkowski (red.), Federacja czy rozpad Rosji, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.

Wojciech Lipiński Strategie legitymizacji tożsamości regionalnych grup Rosjan na przykładzie Pomorców z obwodu archangielskiego i starożyłów z Jakucji

Brubaker R., 1998, Nacjonalizm inaczej. Struktura narodowa i kwestie narodowe w nowej Europie, Warszawa.

Čikačev A.G., 1993, Pochodsk. Starinnoe russkoe selo na Kolyme, Irkuck.

Donahoe B., Habeck J.O., Halemba A., Santha I., 2008, Size and Place in the Construction of Indigeneity in the Russian Federation, „Current Anthropology”, v. 49, n. 6, s. 993–1009.

<https://doi.org/10.1086/593014>

Dubas A., 2004, Religia – pamięć narodu. O roli prawosławia w kształtowaniu tożsamości narodowej kałuskiej inteligencji, w: L. Mróz (red.), Etnos przebudzony, Warszawa, s. 215–238.

Narody i nacjonalizm, 2004, P. Timofiejuk, A. Wierzbicki, E. Zieliński (red.), Narody i nacjonalizm w Federacji Rosyjskiej, Warszawa.

Peshkov I., 2008, Zakładnicy „wyobrażonej przeszłości”. Problemy tożsamości etnicznej i kulturowej Guranów zabajkalskich w Syberii Wschodniej, „Lud”, t. 92, s. 27–41.

Potocki R., 2006, Kozackie reminiscencje w postsowieckiej Rosji, w: B. Halczak (red.), Mniejszości narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej po upadku komunizmu, Zielona Góra, s. 235–254.

Russkie, 1997, Russkie, Moskwa.

Schweitzer P., Vakhtin N., Golovko E., 2005, The Difficulty of Being Oneself: Identity Politics of „Old Settler” Communities in Northeastern Siberia, w: E. Kasten (red.), Rebuilding Identities. Pathways to Reform in Post-Soviet Siberia, Berlin, s. 135–151.

Sokolova Z.P., Novikova N.I., Ssorin-Čajkov N.V., 1995, Ètnografy pišut zakon: kontekst i problemy, „Ètnografičeskoe Obozrenie”, nr 1, s. 74–88.

Tulaeva S.A., 2009, Pomorskaâ ideâ: vozniknovenie i razvitie, „Ètnografičeskoe Obozrenie”, nr 4, s. 3–17.

Wielka Syberia, 2000, E. Nowicka (red.), Wielka Syberia małych narodów, Kraków.

Wierzbicki A., 2011, Rosja. Etniczność i polityka, Warszawa.

Tujana C. Dugarova   **Charakterystyka tożsamości narodowej Buriatów .**

Abajew T.N., 2007, Rol kulturno-istoriczeskowo nasledija buddizma w formirowanii licznosti, w: Miežkonfesjonalnyje odnoszenija na rubieże tysiat’leticija: matieriały mieždunarodnoj nauczno-particzeskoj konfierencii, 14–15 czerwca 2007, Ułan-Ude.

Bałdano M., Diatłow W., 2008, Szenechenskije buriaty: iz diaspory w diasporu?, „Diaspora”, nr 1, s. 164–192.

Biełanowskij S.A., 2001, Głubokoje interwiu, Nikoło Media.

Biełanowskij S.A., 1993, Metodika i technika fokusirowannowo interwiu, Moskwa: Nauka.

Beljajewa E.W., 2005, Psichologo-pedagogičeskoje woźdiejstwije skazki na formirowanije etniczeskoj identičnosti mładych školnikow, Kursk.

Chiłchanowa E.W., 2007, Faktory koliektiwnowo wybora jazyka i etnokulturnaja identičnosti u sowriemiennych buriat (diskursno-analitičeskij podchod), Ułan-Ude: Wydawnictwo ВСГАКИ.

Czagdurowa E.D., Oczirow A.D., 2003, Niekotoryje aspiekty obszczinnowo mirowozzrienija cowriemiennych buriat, w: Czingischan i sudz’by narodow Jewrazji: Matieriały mieždunarodnoj naucznoj konfierencii (3–5 października 2002), Ułan-Ude: Wydawnictwo BГУ.

Czimitdoržijew Sz.B., 2008, Buriatskij etnos: trudnyj put’ istorii i nierieszenyje zadaczi, Ułan-Ude, Buriatskoje knižnoje izdatielstwo.

Eliade M., 1998, Aspekty mitu, tłum. Piotr Mrówczyński, Warszawa: Wydawnictwo KR.

Elajew A.A., 2000, Buriatskij narod: stanowlienyje, razwitije, samoopriedielenije, Moskwa.

Elajewa I.E., 2004, Etniczeskaja identičnost’ buriat w postsowietkij pieriod, w: L.L. Abajewa, N.L. Žukowskaja, Buriaty, Moskwa: Nauka.

Gotlib A.S., 2005, Wwiedzenije w socjologiczeskoje isledowanije. Koczestwiennyje i koliczestwiennyje podchody. Metodologija. Isledowatielskije praktiki, Moskwa: Flinta, МПСИ.

Karnyszew A.D., 2007, Wwiedzenije w ekonomiczeskiju etnopsichologiju, Irkuck: Wydawnictwo БГУЭП.

Muchina W.S., 2010, Licznost’: Mify i realnost’, Moskwa.

Nanzatow B.Z., 2007, Zapadno-buriatskaja subetniczeskaja identičnost’, w: Etniczeskaja identičnost’ i konflikty identičnostiej, Władywostok: Dalnauka.

- Sucharjew A.W., 2005, Krosskulturnyje psichologiczeskije isledowanija i analiz psichologiczeskoj adaptacji czielowiewa w usłowiach krizisa sowriemiennoj kultury, Moskwa.
- Warnawskij P.K., Dyrchejewa G., Skrynnikowa D. (red.), 2003, Buriatskaja etnicznoś' w kontekście socjokulturnoj modernizacji (koniec XIX – pierwaja triet' XX wiekow), Irkuck: Ottisk.
- Wasiljewa M.S., 2009, Etniczeskaja pedagogika buriat i globalizacija, Ułan-Ude: Wydawnictwo БГУ.
- Wasiljewa M.S., Dugarowa T.C., 2007, Buriaty w nowom stoletii: socjalno-ekonomiczeskij aspekt, Ułan-Ude: Wydawnictwo БГУ.
- Watolina J., 2006, Metod nabliudzenija w socjologii, Sankt-Petersburg: Wydawnictwo Uniwersytetu w Sankt-Petersburgu.
- Żukowskaja N.L., 2008, Buddyzm i szamanizm kak faktory formirowanija buriatskowo mientalitetu, w: N.L. Żukowskaja (red.), Religija w istorii i kulturie mongołozajycznych etnosow Rosiji, Moskwa: Instytut Etnologii i Antropologii RAN.

Ewa Nowicka   **Utracić język – utracić etniczność? Przypadek Buriatów Zachodnich**

- Barth F., 1969, Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference, Oslo: Universitetsforlaget.
- Burajew, I.D., Szagdarow Ł.D., 2004, Buriackije dialekty, w: Ł.Ł. Abajewa, N.L. Zukowskaja (red.), Buriaty, Moskwa: Nauka, Instytut Etnologii i Antropologii imieni N.N. Mikłucho-Makłaja, s. 235–242.
- Burajew I.D., Szagdarow L.D., 2004, Buriacko-ruskoje dwujazyczne, w: Ł.Ł. Abajewa, N.L. Zukowskaja (red.), Buriaty, Moskwa: Instytut Etnologii i Antropologii imieni N.N. Mikłucho-Makłaja, s. 232–235.
- Burczina D.A., 2004, Geroiczieskij epos, w: Ł.Ł. Abajewa, N.L. Zukowskaja (red.), Buriaty, Moskwa: Instytut Etnologii i Antropologii imieni N.N. Mikłucho-Makłaja, s. 267–294.
- Chiłchanowa E.W., 2007, Faktory kollektiwnogo wybora jazyka i etnokulturnaja idienticnoś' u sowriemiennych Buriat, Ułan Ude.
- Dyrchejewa G.A., Boronojewa D.C., 2009, Buriackij jazyk w polikulturnom prostranstwie: istoriczieskij aspekt, w: Buriackij jazyk w polikulturnom prostranstwie. Socjolingwoistoriczieskoje issledowanije, Ułan Ude: Izdatielstwo Buriackogo Naucznoego Centra CO PAH.
- Garmajewa H.Ż., 2004, Knigopieczatanije w dacanach, w: Ł.Ł. Abajewa, N.L. Zukowskaja (red.), Buriaty, Moskwa: Instytut Etnologii i Antropologii imieni N.N. Mikłucho-Makłaja, s. 432–451.
- Humphrey C., 1989, Population trends, Ethnicity, and Religion among the Buriats, w: A. Wood, R.A. French (eds.), The Development of Siberia. People and Resources, New York.
https://doi.org/10.1007/978-1-349-20378-9_8
- Mantykow W.M., Sanzijewa T.E. (i in.), 2009, Proischożdienije i rassielienije zapadnich buriat, Ułan Ude: Izdatielstwo Buriackogo gosuniwersitieta.
- Nomogojewa W.W., 2011, Istoriczeskij opyt socjalno-kulturnoj modiernizacji nacjonalnych rajonow Wostocznoj Sibiri w 1920–1930-e gg. (Na materiałach Respubliki Buriatia).

Nowicka E., 2004, Wierszyna. Antropologiczny opis czy antropologiczna wizja, „Przegląd Polonijny” nr 1, s. 5–27

Nowicka E., Głowacka-Grajper M., 2003, Wierszyna z bliska i z oddali. Polska wieś na Syberii, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Nowicka E., Wyszyński R., 1996, Lamowie i sekretarze. Poziomy więzi społecznej we współczesnej Buriacji, Warszawa: Wydział Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Rumiancew G.M., 1960, Buriackije lietopisi kak istoriczeskij istocznik, Tr.BKNII. Sieria wostokowiednaja. Ułan Ude, выпуск 3, s. 3–15.

Smith A.D., 2007, Nacjonalizm. Teoria, historia, ideologia, Warszawa: Wydawnictwo Sic!

Smith A.D., 2009, Etniczne źródła narodów, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wojciech Połec **Współczesny szamanizm buriacki: między religią a tożsamością**

Belyaeva V., 2009, Szamani i lamowie w sercu Sajanów: współczesny system wierzeniowy Buriatów Doliny Tunkijskiej. Wrocław, Poznań: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze.

Bowie F., 2008, Antropologia religii. Wprowadzenie, tłum. K. Pawluś, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Chagdajew W.W., 1998, Szamanizm i religie świata, Irkuck.

Clifford, J., 2000, Kłopoty z kulturą, Warszawa: Wydawnictwo KR.

Eliade M., 1994, Szamanizm i archaiczne techniki ekstazy, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Hamayon R.N., 1990, La Chasse à l'âme: Esquisse d'une théorie du chamanisme sibérien, Nanterre: Société d'ethnologie.

Harvey G., Wallis R.J., 2007, Historical Dictionary of Shamanism, Lanham, Maryland, Toronto, Plymouth, UK: The Scarecrow Press, Inc.

Hell B., 1999, Possession et chamanisme. Les maîtres du désordre, Paris: Flammarion.
<https://doi.org/10.3406/horma.2000.1884>

Humphrey C., 1999, Shamans in the city, "Anthropology Today", 15(3), s. 3-10.
<https://doi.org/10.2307/2678275>

Jones P.N., 2008, Shamanism: An Inquiry into the History of the Scholarly Use of the Term in English-Speaking North America, "Anthropology of Consciousness", 17(2), s. 4-32.
<https://doi.org/10.1525/ac.2006.17.2.4>

Lévi-Strauss C., 2000, Antropologia strukturalna, Warszawa: Wydawnictwo KR.

Nowicka E., 2006, Świat człowieka - świat kultury, wyd. nowe, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Nowicka E., Głowacka-Grajper M., 2003, Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Szyjewski A., 2005, Szamanizm. Kraków: Wydawnictwo WAM.

von Stuckrad K., 2005, Constructions, normativities, identities: recent studies on shamanism and neo-shamanism, "Religious Studies Review", 31(3, 4), 123-128. <https://doi.org/10.1111/j.1748-0922.2005.00007.x>

Wallis R.J., 2003, Shamans/Neo-Shamans: Ecstasies, Alternative Archaeologies and Contemporary Pagans, London-New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203417577>

Wasilewski J.S., 1985, Podróże do piekieł. Rzecz o szamańskich misteriach, Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

Zapaśnik S., Morochojewa Z., 2000, Problemy odrodzenia buriackiej kultury a osobliwości historii Buriatów, w: E. Nowicka (red.), Wielka Syberia małych narodów, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos, s. 21-40.

Znamenski A.A., 2007, The Beauty of the Primitive. Shamanism and the Western Imagination, New York: Oxford University Press.

Małgorzata Głowacka-Grajper „Tradycyjne” i „nowoczesne” społeczne relacje z przeszłością – pamięć rodowa i polityczna Buriatów Zachodnich w Rosji .

Anderson B., 1997, Wspólnoty wyobrazone. Rozważania o źródłach i rozprzestrzenianiu się nacjonalizmu, tłum. S. Amsterdamski, Warszawa–Kraków: Znak, Fundacja im. Stefana Batorego.

Assmann J., 2005, Pamięć kulturowa. Pismo, zapamiętywanie i polityczna tożsamość w cywilizacjach starożytnych, tłum. A. Kryczyńska-Pham, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Baładajew S.P., 2010[1970], Rodostownyje predanija i legiendy Buriat, cz. I, Bułagaty i Echiryty, Ułan-Ude: Respublikanskaja tipografija.

Czimitdorżijew Sz.B., 2008, Buriatskij etnos: trudnyj put' istorii i niereszonyje zadaczi, Ułan-Ude: Buriatskoje knižnoje izdatielstwo.

Damieszek L.M. (red.), 1995, Istorija Ust'-Ordynskowo Buriackowo Awtonomnowo Okrug, Moskwa: Progress-Kultura.

Derlicki J., Lipiński W. (red.), 2002, Pierwsze narody. Społeczności rdzenne i idea tubylczości we współczesnym świecie, Warszawa: Wydawnictwo DiG.

Dorżijew B.Sz., 2005, Istorija buriatskich i rodopliemiennyh obrazowaniji Pribajkalia, Ułan-Ude: FGOU WPO WSGAKI.

Dugarowa T.C., 2010, Głobalnyje wyzowy: etniczneskoje samosoznanije Buriat, Moskwa: Prometei.

Głowacka-Grajper M., 2009, Współczesność na usługach tradycji. Działania tradycyjnych i „nowoczesnych” liderów romskich, w: J. Adamowski, J. Styk (red.), Tradycja w tekstach kultury, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

Halbawchs M., 2008, Społeczne ramy pamięci, tłum. M. Król, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Lubaś M., 2008, Wprowadzenie. Tradycja a zmiana społeczna, w: M. Lubaś, G. Kubica (red.), Tworzenie i odtwarzanie kultury, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Mantykow W.M., Sanżijewa T.E., Zoriktujewa B.R., Pawłow E.W., 2009, Proischoždenije i rassielenije zapadnych Buriat, Ułan-Ude: Izdatielstwo buriatskowo gosuniwersiteta.

Nowicka E. (red.), 2000, Wielka Syberia małych narodów, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Nowicka E., Wyszynski R., 1996, Lamowie i sekretarze. Poziomy więzi społecznej we współczesnej Buriacji, Warszawa: WFIS UW.

Wasiliewa M.S., 2009, Etniczeskaja pedagogika Buriat i globalizacija, Ułan-Ude: Izdatielstwo buriatskowo gosuniwersiteta.

Wyszynski R., 2010, Narodziny czy śmierć narodu. Narodowotwórcze działania elit białoruskich i buriackich po upadku ZSRR, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Iwona Kabzińska **Od euforii do lęku. Polacy w Republice Białorusi .**

Babiński G., 2010, Refleksje nad kierunkiem przemian pogranicza polsko-ukraińskiego, w: M. Zowczak (red.), Na pograniczu „nowej Europy”. Polsko-ukraińskie sąsiedztwo, Warszawa: Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego, Wydawnictwo DiG, s. 31–43.

Baluk W., 2010, Bielarus' w wostocznoj politykie Pol'szi w pierwom diesiatiletii XXI w., w: W.G. Szadurski i in. (red.), Bielarus' – Pol'szcza: dwa dziesiacigoddi miždżarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dżarżauny Uniwersytet), s. 4–11.

Biełaja J., 2010, Konfessional'naja prinadleżnost' kak ključewaja katiegorija idientycznosti bielorusskich poljakow, w: W.G. Szadurski i in. (red.), Bielarus' – Pol'szcza: dwa dziesiacigoddi miždżarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dżarżauny Uniwersytet), s. 62–68.

Bieńkowski Cz., 2009, Stosunek władz centralnych RB do fenomenu odrodzenia polskiego. Zarys tendencji polityki wobec polskiej mniejszości narodowej, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 152–160.

Czeluściński W., 2004, Znaczenie funkcjonowania Domu Polskiego dla podtrzymania tradycji narodowych na przykładzie obwodu brzeskiego, w: A. Bobryk (red.), Blisko, a tak daleko... Polacy w obwodzie brzeskim na Białorusi, Siedlce: Siedleckie Towarzystwo Naukowe, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” Oddział w Siedlcach, s. 109–120.

Dworeckow A., 2005, Sytuacja Polaków oraz problemy polskiej młodzieży na Białorusi, w: Z.J. Winnicki (red.), Polska mniejszość narodowa w Europie Środkowo-Wschodniej. Nowe problemy i wyzwania wobec współczesnych przemian w państwach regionu, Wrocław: Instytut Studiów Międzynarodowych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 93–98.

Frąckiewicz K., 2009, Białoruska opozycja narodowa a problematyka „odrodzenia” polskości w BSRR-RB, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 161–178.

Gajdukiewicz L., 2010, Osnownyje naprawlienija sotrudniczestwa Riepubliki Bielarus' i Pol'szi w sfierie turizma, w: W.G. Szadurski i in. (red.), Bielarus' – Pol'szcza: dwa dziesiacigoddi miždżarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dżarżauny Uniwersytet), s. 96–103.

- Gawin T., 2003, Zwycięstwa i porażki. Odrodzenie polskości na Białorusi w latach 1987–2000, Białystok: brak wydawnictwa.
- Gawin T., 2006, Związek Polaków na Białorusi. Historia niszczenia niezależności 1988–2005, Białystok: brak wydawnictwa.
- Gawin T., 2009, Związek Polaków na Białorusi. Rozwój strukturalny i organizacyjny, kierunki działalności w latach 1991–2005, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 74–91.
- Geben K., 2009, O rdzennych wartościach Polaków na Litwie (na podstawie badań ankietowych studentów polonistyki Uniwersytetu Wileńskiego), w: M. Dawlewicz (red.), Europejskość ojczyzn. Litewsko-polskie związki literackie, kulturowe i językowe, Wilno: Wydawnictwo Uniwersytetu Wileńskiego, s. 310–321.
- Giebień H., 2004, Kwestia języka używanego w liturgii rzymskokatolickiej w wybranych parafiach powiatu lidzkiego, w: A. Kuczyński, M. Michalska (red.), Kultura i świadomość Polaków na Wschodzie, Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 161–179.
- Giebień H., 2009, Organizacje Polaków przed zjednoczeniem w strukturze Związku Polaków na Białorusi, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 56–73.
- Grędzik-Radziak A., 2007, Oświata i szkolnictwo polskie na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej i współczesnej Białorusi, 1939–2001, Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne.
- Habowski M., 2010, Debata senackiej Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą poświęcona sytuacji mniejszości polskiej na Białorusi (16 II 2010 r.), w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi. Związek Polaków na Białorusi w 20-lecie działalności, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 205–213.
- Habowski M., 2010a, Miejsce Białorusi w polskiej polityce zagranicznej po uzyskaniu członkostwa w Unii Europejskiej, „Wschodnioznawstwo”, t. IV, Wrocław: Instytut Studiów Międzynarodowych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 53–67.
- Habowski M., 2010b, Mniejszość polska na Białorusi i jej organizacje w pracach sejmowej Komisji Łączności z Polakami za Granicą, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi. Związek Polaków na Białorusi w 20-lecie działalności, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 191–204.
- Iwanow M. 2009, Działalność ZPB pod kierownictwem Andżeliki Borys, 2005–2009, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 92–101.
- Kabzińska I., 1999, Wśród „kościelnych Polaków”. Wyznaczniki tożsamości etnicznej (narodowej) Polaków na Białorusi, Warszawa: Letter Quality.
- Kabzińska I., 2004, Czy zmierzch stereotypu Polak-katolik?, w: A. Kuczyński, M. Michalska (red.), Kultura i świadomość etniczna Polaków na Wschodzie, Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej, Ośrodek Studiów Wschodnich, Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, s. 191–202.

Kabzińska I., 2009, Między pragnieniem ideału a rzeczywistością. Polacy na Litwie, Białorusi i Ukrainie w okresie transformacji systemowej przełomu XX i XXI stulecia, Warszawa: Letter Quality.

Kamińska K., 2011, Czarne dni na Białej Rusi, „Polityka”, nr 24, 8 czerwca, s. 60–62.

Kaniowska K., 2004, „Memoria” i „postpamięć” a antropologiczne badanie wspólnoty, w: G.E. Karpińska (red.), Codzienne i niecodzienne. O wspólnotowości w realiach dzisiejszej Łodzi, Łódź: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, s. 9–28.

Lorenz W., Zawadka G., 2011, Cios w wiarygodność Polski, „Angora”, nr 34, 21.08., s. 18.

Łaszuk I., 2010, Srawnitel’nyj analiz sociokul’turnych charakteristik bielorusow i poljakow, prożiwajuszczich na tierritorii Riespubliki Bielarus’, w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddzi miǳdziażaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dziażżauny Uniwersytet), s. 68–73.

Łazorkina O., 2010, Bielorusko-pol’skije kul’turnyje swiazi w 2000-e gg., w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddzi miǳdziażaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dziażżauny Uniwersytet), s. 119–127.

Madera A., 2007/2008, Karta Polaka w Parlamencie RP, „Rocznik Wschodni”, nr 13, s. 7–45.

Malewicz T., 2009, Wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny podziałów w Związku Polaków na Białorusi (albo jak zmarnowano ZPB), w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 108–117.

Maroszek J., 2009, Działalność Związku Polaków na Białorusi pod kierownictwem Józefa Łuczniaka, 2005–2009, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 102–107.

Mickiewicz R., 2005, Polacy więźniami Łukaszenki, „Kurier Wileński”, 4.08., s. 1, 4.

Na Wschodzie bez zmian..., 2011, Na Wschodzie bez zmian. Rozmowa z Janem Malickim, dyrektorem Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego [rozmowę przeprowadził Krzysztof Różycki], „Angora”, nr 33, 14.08, s. 18–20.

Obłodecki K., 2010, Wpływ Partnerstwa Wschodniego na stosunki polsko-białoruskie, „Wschodnioznawstwo”, t. IV, Wrocław: Instytut Studiów Międzynarodowych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 79–89.

Osuchowski K., 2009, Polacy na Wschodzie z perspektywy państw ich osiedlenia, w: M. Mróz, T. Dębowski (red.), Państwo – społeczeństwo – religia we współczesnej Europie, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 417–426.

Padhoł U., 1997, W oczach „sowka”, „Więź”, nr 9 (467), s. 53–62.

Polska mniejszość narodowa..., 2009, Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica.

Polska mniejszość narodowa..., 2010, Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi. Związek Polaków na Białorusi w 20-lecie działalności, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica.

Radzik R., 1997, Ruski i pan – asymetria stereotypu, „Więź”, nr 9 (467), s. 63–80.

Rusakowicz A., 2010, „Minskij Forum” i „Ekonomiczeskij Forum” kak płoszczadki dialoga mieźdu predstaviteľijami Bielarusi i stran ES, w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddi miździarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dzierżauny Uniwersytet), s. 116–119.

Sienkiewicz M., 2010, Partnerstwo Wschodnie a perspektywy stosunków polsko-białoruskich, w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddi miździarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dzierżauny Uniwersytet), s. 17–23.

Sienkiewicz S., 2009, Polska Macierz Szkolna – powstanie, organizacja, działalność, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 118–133.

Sobecki M., 2007, Kultura symboliczna a tożsamość. Studium tożsamości kulturowej Polaków na Grodzieńszczyźnie z perspektywy edukacji międzykulturowej, Białystok: Trans Humana.

Szadurskij W., 2010, Uczastie Bielarusi w inicjatywie ES „Wostocznoje Partnerstwo”: Ożidanija i riezul’taty, w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddi miździarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dzierżauny Uniwersytet), s. 23–32.

Tichomirow A., 2010, Politiczeskie aspekty pol’sko-bielorusskich odnoszenij w 2009–2010 gg., w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddi miździarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dzierżauny Uniwersytet), s. 11–17.

Tokarz G., 2010, Trudna droga do porozumienia – stosunki polsko-białoruskie po upadku ZSRR – zarys zagadnienia, w: W.G. Szadurskij i in. (red.), Bielarus’ – Pol’szcza: dwa dziesiacigoddi miździarżaunych znosin, Minsk: „Wydawiecki Cienr BDU” (Bielaruski Dzierżauny Uniwersytet), s. 32–39.

Waszkiewicz J., 2005, Mniejszość polska w stosunkach polsko-białoruskich, w: H. Chałupczak, E. Michalik (red.), Polska – Białoruś. Problemy sąsiedztwa, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 81–89.

Wilczak J., 2008, Jurij znowu Jerzy, „Polityka”, nr 15, 12 kwietnia, s. 28–30.

Winnicki Z.J., 2003, Współczesna doktryna i historiografia białoruska (po roku 1989) wobec Polski i polskości, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Winnicki Z.J., 2009, „Karta Polaka” jako wyraz szczególnego statusu osób obcego obywatelstwa regulowanego prawem krajowym, „Wschodnioznawstwo”, t. III, Wrocław: Instytut Studiów Międzynarodowych Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 51–76.

Winnicki Z.J., 2009a, Współczesna kondycja polskiej mniejszości narodowej w Republice Białorusi – geneza, status, tendencje przemian w latach 1989–2009, w: Z.J. Winnicki, T. Gawin (red.), Polska mniejszość narodowa na Białorusi 1988–2009. Ocena minionego dwudziestolecia, Białystok: Wyższa Szkoła Administracji Publicznej im. Stanisława Staszica, s. 10–55.

Karol Leszczyński Organizacje harcerskie w krajach byłego ZSRR. Powstanie – rozwój – dzień dzisiejszy

- Babiński G., 1980, Zarys teorii organizacji etnicznych. Kategorie pojęciowe i podstawowe rozstrzygnięcia, „Przegląd Polonijny” nr 17, s. 5–22.
- Babiński G., 1986, Więź etniczna a procesy asymilacji. Przemiany organizacji etnicznych. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne = Assimilatio, quae dicitur, peregrinorum = A vinculis ethnicis quatenus dependeat, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Babiński G., 2004, Metodologia a rzeczywistość społeczna. Dylematy badań etnicznych, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Baran A.F., 2001, Niezależne organizacje harcerskie w PRL w służbie Polakom na Wschodzie (1985–1990), w: M. Szczerbiński, T. Wolsza (red.), Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość Polaków na Wschodzie. Konferencja naukowa 8–9 maja 2001 r. w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wielkopolski, s. 345–360.
- Baran A.F., 2007, Harcerstwo w Kazachstanie (1996–2006). 5 tysięcy kilometrów od Warszawy, „Skaut. Harcerskie pismo w internecie”, nr 11, s. 14–16, http://www.skaut.okay.pl/download/sk_03_11.pdf. Data dostępu: 31.10.2011. <https://doi.org/10.1108/02632779610795448>
- Baran A.F., 2008, Żywioł Wschodni. Polska wobec młodych na Wschodzie, „Ethos”, nr 81, s. 50–63.
- Bońkowski J., 2008, Tropami druha „Huragana”, czyli harcerstwo polskie na Białorusi, Międzyrzecz: Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łomżyńskiej.
- Guz E., 1984, Winni szukają winnych, Katowice.
- Kukla W., Miszczuk M., 2006, Dzieje harcerstwa na obczyźnie 1912–2006. Zarys problematyki, Warszawa.
- Kula M., 2006, Wybór tradycji w społeczeństwach wieloetnicznych, w: G. Babiński, H. Chałupczak (red.), Diaspora polska w procesach globalizacji. Stan i perspektywy badań, Kraków, s. 23–38.
- Naruniec R., 2001, Rola szkolnictwa polskiego w kształtowaniu świadomości narodowej Polaków na Litwie, w: M. Szczerbiński, T. Wolsza (red.), Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość Polaków na Wschodzie. Konferencja naukowa 8–9 maja 2001 r. w Gorzowie Wlkp., Gorzów Wielkopolski: Światowa Rada Badań nad Polonią.
- Nowicka E., 1989, Etniczność a sytuacja mniejszościowa, „Przegląd Polonijny” nr 51, s. 43–57.
- Paniszewa H., 2010, Harcerstwo w Brześciu (Białoruś), „Skaut. Harcerskie pismo w Internecie”, nr 21, s. 11–13, http://www.skaut.okay.pl/download/sk_21_01.pdf. Data dostępu: 31.10.2011.
- Parzyński J., 1991, Ruch Harcerski Rzeczypospolitej 1983–1989, Kraków: Krakowska Oficyna Wydawnicza.
- Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2009, 2009, MSZ Departament Współpracy z Polonią, Warszawa.
- Smith M., 1992, Mniejszości: Problemy i propozycja ich rozwiązania, w: Z. Mach, K. Paluch (red.), Sytuacja mniejszościowa i tożsamość, Kraków, s. 43–73.
- Szczerbiński M. (red.), 1992, Dzieje harcerstwa na obczyźnie w latach 1912–1992. Materiały z konferencji naukowej odbytej w dniach 29–30 maja 1992 r., w Rogach k. Gorzowa Wlkp., Gorzów Wielkopolski.

Julia Umańska   **Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w Żytomierzu: założenia, cele, osiągnięcia**

Antoniuk O., 2005, Osnovi etnopolitiki, Kijów: МАУП.

Baluk W., 2002, Koncepcje polityki narodowościowej Ukrainy: tradycje i współczesność, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Budyta-Budzyńska M., 2010, Socjologia narodu i konfliktów etnicznych, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Czerwiński M., Mieczkowski J., Wojtaszak A., 1998, Wybrane problemy narodowościowe, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.

Jabłoński E. (red.), 2000, Polacy na Ukrainie = Поляки в Україні, 2000, Warszawa: Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”.

Janusz G., 2011, Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie, Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Kasińska-Metryka A., Gołoś M. (red.), 2009, Mniejszość polska na Ukrainie, mniejszość ukraińska w Polsce po 1989 roku, Chełm: Wyższa Szkoła Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej.

Kostrycja M. (red.), 1998, Nacjonalni mienszini Prawobierieżnoj Ukrajiny: istorija i cuczasnist', Żytomierz: Wydawnictwo Wolin'.

Naułka W. (red.), 2001, Etnonacjonani procesi w Ukraini: istorija ta cuczasnist', Kijów. Program działalności Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Żytomierzu z 4 września 2006 r. (z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami).

Rudnicki S. (red.), 2008, Informacyjno-analityczny informator „Polonia Żytomierszczyzny”, Żytomierz: Polskie Towarzystwo Naukowe w Żytomierzu.

Siegień-Matyjewicz A.J., 2007, Poczucie tożsamości narodowej młodzieży pochodzenia białoruskiego, Olsztyn–Warszawa: Białoruskie Zrzeszenie Studentów.

Statut Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w Żytomierzu z 2 kwietnia 1996 r. (z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami z 16 stycznia 2003 r.).

Szałackij J., 1997, „Jak trudno być Polakiem!” = „Як важко бути поляком!”, Kijów.

Tiszenko J. (red.), 2004, Aktualni pitanija w itcziznjanoy etnopolitiki: szliachi modernizacji wrachywanija miżnorodnowo doswidu, Kijów: Ukrainiskij niezależnyj centr politycznych doslidzeń'.

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>. Data dostępu: 15.03.2012.

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2460-12>. Data dostępu: 15.03.2012.

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/281-14>. Data dostępu: 15.03.2012.

http://www.msz.gov.pl/files/Akty%20prawne/ustawy/ustawa_karta_polaka.pdf, data dostępu: 15.03.2012.

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1636-12>. Data dostępu: 15.03.2012.

<http://www.kijowkg.polemb.net/?document=305&PHPSESSID=ea5afe77307a953a4704701e9bd10a19>. Data dostępu: 15.03.2012.

Justyna Owczarek Między Polską a Kazachstanem. Poczucie tożsamości Polaków mieszkających w obwodzie północnokazachstańskim

Boksański Z., 1989, Tożsamość, interakcja, grupa. Tożsamość jednostki w perspektywie teorii socjologicznej, Łódź: Uniwersytet Łódzki.

Boksański Z., 2005, Tożsamości zbiorowe, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Boski P., Jarymowicz M., Malewska-Peyre H., 1992, Tożsamość a odmienność kulturowa, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.

Iwanow M., 1991, Pierwszy Naród Ukarany. Stalinizm wobec polskiej ludności kresowej 1921–1938, Warszawa: Agencja Omnipress.

Jarymowicz M., 1994, Poza egocentryczną perspektywą widzenia siebie i świata, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.

Jarymowicz M., Szustrowa T., 1980, Poczucie własnej tożsamości – źródła, funkcje regulacyjne, w: J. Reykowski (red.), Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi, Warszawa: Książka i Wiedza.

Kaźmierska K., 1998, Konstruowanie narracji o doświadczeniu wojennej biografii. Na przykładzie analizy narracji kresowych, w: M. Czyżewski, A. Piotrowski, A. Rokuszewska-Pawełek (red.), Biografia a tożsamość narodowa, Łódź: Katedra Socjologii Kultury Uniwersytetu Łódzkiego.

Kaźmierska K., 1998, Wywiad narracyjny – technika i pojęcia analityczne, w: M. Czyżewski, A. Piotrowski, A. Rokuszewska-Pawełek (red.), Biografia a tożsamość narodowa, Łódź: Katedra Socjologii Kultury Uniwersytetu Łódzkiego.

Kaźmierska K., 1999, Doświadczenia wojenne Polaków, a kształtowanie tożsamości etnicznej. Analiza narracji kresowych, Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii PAN.

Kwiatkowska A., 1999, Tożsamość a społeczne kategoryzacje, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.

Łukowski W., 2002, Społeczne tworzenie ojczyzn: studium tożsamości mieszkańców Mazur, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Melchior M., 1990, Społeczna tożsamość jednostki, Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Ossowski S., 1984, O ojczyźnie i narodzie, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Stroński H., 1998, Represje stalinizmu wobec ludności polskiej na Ukrainie w latach 1929–1939, Warszawa: Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”.

The Agency of Statistics of the Republic of Kazakhstan, 2009, Kazakhstan in 2009 [online], http://www.stat.kz/news/Pages/pr_04_02_10.aspx. Data dostępu: 7.09.2011.

Piotr Żulikowski Tożsamość Polaków z Kazachstanu w obwodzie kaliningradzkim

Bazyłow L., Wieczorkiewicz P., 2005, Historia Rosji, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Bogusławski F., 2005, Z kazachskich stepów do Sejmu RP, Warszawa: Wydawnictwo Comandor. Mach Z., 1998, Niechciane miasta, Kraków: Universitas.

Melchior M., 1990, Społeczna tożsamość jednostki, Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Stroński H., 1998, Represje stalinizmu wobec ludności polskiej na Ukrainie w latach 1929–1939, Warszawa: Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”.

The Agency of Statistics of the Republic of Kazakhstan (2009), Kazakhstan in 2009 [online], http://www.stat.kz/news/Pages/pr_04_02_10.aspx. Data dostępu: 4.01.2012.

Wyszyński R., 2000, Polscy przesiedleńcy w Kazachstanie – polskość rezydualna, w: E. Nowicka, I. Kabzińska, R. Wyszyński, Polacy czy cudzoziemcy: Polacy za wschodnią granicą, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Robert Wyszyński Nigdy u siebie. Problemy teoretyczne „socjologii powrotu” na przykładzie polskich „(re)emigrantów” z Kazachstanu w Rosji, w Niemczech i w Polsce

Bocheńska D., 1994, Wzajemne spostrzeganie się grup narodowych jako przesłanka ich komunikacji, w: S. Gajda, J. Nocoń (red.), Kształcenie porozumiewania się, Opole.

Breakwell G.M., 1983, Formulations and Searchers, w: G.M. Breakwell (red.), Threatened Identities, New York: John Wiley and Sons Ltd.

Cerase F., 1974, Nostalgia or Disenchantment. Considerations on Return Migration, w: S.M. Tomasi, M.H. Engel (red.), The Italian experience in the United States, New York: Center for Migration Studies, s. 217–239.

Czykwin E., 2007, Stygmat społeczny, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Gierowski J.K., 2003, Odległe skutki następstw stresu u ofiar systemu totalitarnego w Polsce. Próba oceny psychologicznej i psychopatologicznej, „Zesłaniec”, nr 14.

Gosh B. (red.), 2000, Return Migration. Journey of Hope or Despair?, Geneva: International Organisation for Migration, UN.

Grzesiak-Feldman M., 2006, Tożsamościowe uwarunkowania posługiwania się stereotypami, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

Heffner K., Sołdra-Gwiżdż T., 1997, Migracje powrotne na Górnym Śląsku, seria: „Prace Migracyjne”, nr 9, Instytut Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, lipiec 1997.

Iglicka K. (red.), 2002, Migracje powrotne Polaków: powroty sukcesu czy rozczarowania, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.

Iglicka K., 2010, Powroty Polaków po 2004. W pętli pułapki migracji, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Jarymowicz M., 1992, Tożsamość jako efekt rozpoznawania siebie wśród swoich i obcych. Eksperymentalne badania nad procesami różnicowania Ja – My – Inni, w: P. Boski, M. Jarymowicz, H. Malewska-Peyre (red.), Tożsamość a odmiennność kulturowa, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN, s. 213–275.

Kubiak H., Paluch A.K. (red.), 1980, Założenia teorii asymilacji, Wrocław–Kraków: wyd. Ossolineum.

Kwiatkowska A., 1999, Tożsamość a społeczne kategoryzacje, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.

Lachowicz-Tabaczek K., Pachnowska B., 2007, Nierówności interpersonalne. Jak samoocena narodowa Polaków może wpływać na ich relacje interpersonalne z rodakami, w: J. Klebaniuk (red.), Oblicza nierówności społecznych, Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT, s. 389–412.

Melchior M., 1990, Społeczna tożsamość jednostki, Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Niedźwiedzki D., 2010, Migracje i tożsamość, Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.

Paleczny T., 1992, Idea powrotu wśród emigrantów polskich w Brazylii i Argentynie, Wrocław–Warszawa–Kraków.

Pietrow N.W, Rogiński A.B, 1997, Polska operacja, w: A.J. Daniel (red.), Represji protiv poljakow i polskich grazdan, Moskwa: „Zwienja”.

Polski S.A., 1996, Biełarusy, etnagrafija, demagrafija, dyjaspara, kanfesii, Minsk.

Ruchniewicz M., 2000, Repatriacja ludności polskiej z ZSRR w latach 1955–59, Warszawa: wyd. Volumen.

Sojecki Cz. (red.), 1972, Leksykon PWN, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Stępień S. (red.), 1998, Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów, cz. 1: Lata 1917–1939, tom I, Przemyśl: Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu.

Tajfel H. & Turner J.C., 1979, An Integrative Theory of Intergroup Conflict, w: W.G. Austin & S. Worchel (red.), The Social Psychology of Intergroup Relations, Monterey, CA: Brooks-Cole.

Tożsamość a odmiennność kulturowa, 1992, P. Boski, M. Jarymowicz, H. Malewska-Peyre (red.), Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.